

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti & incolumitati Rerumpublicarum utilissimae

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Digressio De actionis quæstione in quavis Oratione, Concioneque
uecessario (sic!) adhibenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

*De actionis quæstione in quavis Oratione,
Concioneque necessario adhi-
benda.*

221. **S**ed operæ pretium est, Auditores, à **A**
tramite, quem insiltebam, paulùm di- **B**
vertere, ac de actuosa quæstione cunctis in
Orationibus, atque Concionibus minùs no-
tâ, exploratâque necessitate copiosius philo-
sophari, quæ tamen omnia cum eo, quod ver-
fabam manibus, argumento bellè consentire
postea intelligetis.

222. Piget sanè me Orationum, atque Ora-
torum nomen huic novæ Rhetorices formæ,
hoc est, Academicæ, imò non formæ, sed
monstro; neque stoloni, sed tuberi vel tantil-
lum indulgisse. Non sunt enim, Auditores,
non sunt (clarè jam, animoseque denuntio)
tales exornationes ab usu, atque actione toto
Cælo distractæ, solique cognitioni famulan-
tes, Orationum nomine, aut illarum artifices
Oratorum appellatione ullo modo donandi,
honestandique. Quis namque, quis, si ulti-
mam à primis seculis antiquitatem repeta-
mus, si omnis memoriæ revolvamus annales,
istiusmodi Academicæ eloquentiæ fœtus tan-
quam Orationes unquam agnovit, aut rece-
pit? quando Demosthenes, quando M. Tul-
lius, quando Isocrates, is ipse, qui non in
foro, sed in ludo tantummodo; non in curia,
sed in schola; non in Senatu, sed in recessu

Academico peroravit, quando ullus omnino Rhetor, aut Orator ex longissima illa, at penè innumerabili Oratorum serie, quos à primis eloquentia incunabulis toto libro de Claris Oratoribus idem M. Cicero recenset, quis, inquam, Oratorum paulò superioris ætatis, quis, aut quando aliquam, quam veram Orationem putaret, vel nominaret, scripsit, aut dixit, nisi ad actionis controversiam explicandam, dirimendamque rectà libratam? quando meræ cognitionis proposita Rhetorico dilatata apparatu in Orationum classem retulit, eorumque architectos Oratorum nomine insignivit? Nunquã planè, nunquam & meritò, sapienterque. Nam si ad Orationem coagmentandam *facis est in Auditoris intelligentiã ornate dicendo cognitionem cuiusmodi gignere; e quidem illi, qui Geometriæ præcepta, qui Astrologiæ problemata, qui Philosophiæ quæstiones, qui omnium disciplinarum extra actionis fines jacentium, atque in iõia rei investigatione hærentium theses & pronuntiata Oratorio styliò enodarent, atque expolirent, si meorum iudicium Adversariorum attendimus, Oratores essent appellandi, illæque lucubrationes Orationes vocandæ. Erunt igitur etiam istorum suffragijs Conimbricensis Philosophiæ Auctores, aliique hinc gemini, quum rerum omnium quæstiones de Instrumentis Dialecticis, de quocunque Corpore Physico, de eisdem sexcentis adjunctis, de Cælo, de Elementis, de Anima scitè, eleganterque disserunt, Oratores;*

res; neque jam amplius Philosophi tantum,
 verum etiam magistri simul, artificesque di-
 cendi. O dormitantium ludibria! O sterren- **D**
 tium ronchos! Quis namque hæc tam por- **E**
 tentosa, nisi amens meditetur? Sed cur, quæso, **F**
 cur ij, qui proposita solam rerum cognitionem
 rimantia, et si splendido Rhetoricæ artis cha-
 ractere perquam venustè pertractent, nihilo-
 minus Oratores dici non possunt? Nimirum
 quòd omnis ars Oratoria, tanquam pars Civi-
 li subjecta facultati, hujus finis, qui est perfecta
 Civitatis, atque Reipublicæ constitutio, mo-
 deratio, & conservatio, ancillari, Auditores-
 que ad hunc eundem finem usu, exercitatio-
 neque virtutis consequendum permovere de-
 bet: ac proinde qui extra hunc actuosæ vir-
 tutis orbem peregrinantur, Oratoris nomen
 usurpare jure non possunt.

223. Sed quid ego de Rhetoricæ extraneo,
 ultimoque fine, civili videlicet felicitate,
 disputo? Ipsa persuasio, nostri Oratoris pro-
 prius finis, in quo, nisi in usu, actioneque
 consistit? Neque enim in solâ rerum afferen-
 dâ cognitione, tanquam fine, ut definiunt isti,
 quò tamen reliquæ omnes disciplinae, quæ in
 merâ veritatis inquisitione totæ sunt, rectè
 tendunt, occupari potest. Oratoriæ quippe
 arti, cujus munera sunt docere, delectare, &
 movere; quum primum munus docendi, ceu
 instrumentum ultra porrigat, atque ad ipsam
 persuasionem, tanquam ad finem experimen-
 dâ destinet; qui idè esse queat docere, ac per-
 suadere? Igitur persuasio, quæ ut finis specta-
 tur.

tur ab Oratore, aliquid omnino habet, quod non habet doctrina, seu cognitio Auditori inserta, quæ instrumenti instar duntaxat eidem persuasioni extorquendæ inseruit. At quid hoc aliud est, aut esse potest, quàm actio, ad quam amplectendam Orator Auditoris voluntatem omni ope, ut sapientissimi quique viri decernunt, inflammare, ne dum ejus intelligentiam cognitione, doctrinaque illustrare, contendit? Hinc sollertissimus Rhetorum Aristoteles mores, atque affectus, velut generalia quædam, atque communia persuadendi instrumenta cuiusvis causarum generi, ut dudum antea memoravi, adscripsit; ea propter sine dubio, quod nulla persuasio Oratoria fingi, nisi cum usu sociata, multoque minus reperiri possit. Quanquam enim rationes, atque argumenta in sola rei cognitione eruenda morentur; mores tamen, atque affectus cum actuosa controversia ita sunt copulati, ut si hanc tollas, & illos quoque ab omni prorsus causâ necessario excludas, Quos namque mores probitatis, vel benevolentie Declamator, ut doceat Solem magnitudine terræ antecellere, aut stellas contrarijs cieri motibus, aut Cometas supra Lunam accendi, necesse habeat effingere? Quos affectus amoris, odij, spei, iræ, timoris, audacæ, mansuetudinis, ut easdem illas theses probe, miscere queat? nullos prorsus. Non igitur solam cognitionem Orator, qui persuasionis fini sibi proposito semper velificatur, quærit, sed actionem præterea, atque exercitationem.

initio